

ravnavo). Zanimiv je tudi prispevek Lučke Abram, ki po kratkem pregledu slovenskih narečnih značilnosti v tržaški pokrajini (tu se srečuje in prepleta kar troje narečij) posreduje posrečen »slovarček« domačih vinogradniških izrazov; s slovarčkom lahko neposredno primerjamo govor v dvanajstih izbranih krajih na Tržaškem. Kot rečeno, sledi zgoraj navedenim še vrsta manj izvirnih prispevkov, ki prikazujejo geostratigrafske značilnosti tržaške pokrajine (Franco Cucchi in Nevo Pugliese), pedološke poglede na vinograde na tem območju (Vitjan Sancin), klimatske zahteve vinske trte (Will Mikac), zaščitne ukrepe

in zdravstveno stanje vinske trte v tržaški pokrajini (Bruno Millo), gospodarski vidik vinogradništva (Mario Gregorič), problem izvedbe Ceste terana (Odo Kallan) in nekatere vidike kontroliranega porekla »Kras« (Carso) za tukajšnja vina (Raffaele Vitiello).

Ob zaključku lahko torej ugotovimo, da je katalog (predvsem po zaslugi etnoloških prispevkov) temeljno delo o vinogradništvu na Tržaškem, v katerem bo tako italijanski kot slovenski bralec (vsi prispevki so objavljeni dvojezično, pri čemer velja posebej omeniti tudi večinoma dobro opravljene prevode) našel marsikaj zanimivega. Morda bi kata-

logu ne škodila kaka uvodna beseda, nekaj več preglednih zgodovinskih prispevkov in nekaj manj aktualnih ali splošnih agrotehničnih podatkov, ki jih je sicer mogoče dobiti v vsakem priročniku. A vendar: če katalog še ne predstavlja monografije o vinogradništvu na Tržaškem, nas le popelje dober korak naprej v to smer. Za slovensko etnologijo pa je še posebej razveseljivo, da je našla na Tržaškem toliko navdušenih in ustvarjalnih moči med mladimi sodelavkami Odseka za zgodovino. In upati je, da bo za to ustvarjalnost imel Odsek tudi v bodoče dovolj posluha.

Milan Bufon

Robert Gary Minnich (ured.)

ASPECTS OF POLISH FOLK CULTURE:

AN ANTHOLOGY OF CONTEMPORARY RESEARCH
FROM THE DEPARTMENT OF SLAVIC ETHNOGRAPHY, CRACOW.

Bergen: Department of Social Anthropology, University of Bergen, 1987. — (Bergen Studies in Social Anthropology; 38)

Slovenskim etnologom dobro poznani norveški antropolog R. G. Minnich (pisec »haloške monografije« *The Home-made World of Zagaj*, 1979) je ob sodelovanju med bergenskim oddelkom za socialno antropologijo in krakovskim oddelkom za slovansko etnografijo pripravil izdajo zbornika prispevkov krakovskih etnologov. V angleščini ponuja v branje naslednjih pet razprav krakovskih etnologov:

Zbigniew Biały:

Prekupčevanje v vaseh južne Malopolske v 19. in začetku 20. stoletja.

Jan Bujak in Bogdana Pilichowska:

»Lajkonik« — živa tradicija Krakovčanov

Małgorzata Maj:

Dar v ženitovanju na Poljskem

Czesław Robotycki:

Art a vista

Anna Zambrzycka-Kunachowicz:

Sosiedstvo.

Urednikov uvodni zapis
Pogledi na poljsko ljudsko kulturo manj poučene bralce izjemno jedrnat in hkrati poglobljeno seznanja s statusom poljske etnologije v razmerju s socialno in kulturno antropologijo v Zahodni Evropi in s sociologijo na Poljskem; s

slednjo kot posledico specifičnega zgodovinskega in intelektualnega konteksta, v katerem se je poljska etnologija oblikovala kot nacionalna veda.

Objavljene razprave odsevajo empirične in teoretske usmeritve, ki jih nikakor ni mogoče neposredno povezati z raziskovanjem bergenskih socialnih antropologov, kakor tudi ne z norveško etnografijo in folkloristiko. Kljub temu da evropske etnografije in folkloristike koreninijo v podobnih intelektualnih podlagah, naravnanih v »nacionalno«, norveške in poljske raz-

ličice ne moremo preprosto izenačiti zaradi različnih geopolitičnih, politično-ekonomskih in duhovnih okoliščin. Posebne razmere na Poljskem so npr. omogočile preplet »nacionalne« etnografije in sociologije, ki je z vidika znanstvene tradicije etnografije na Zahodu izjemen. Ze na podlagi tega spoznanja se je uredniku zdelo potrebno postaviti prevedena besedila v širši poljski kontekst, ki omogoča razumevanje razlik med norveško in poljsko sodobno etnološko prakso. Do druge svetovne vojne so bili poljski etnografi in folkloristi v pogostih stikih z drugimi evropskimi raziskovalci. Za današnje medsebojno nepoznavanje je v mnogočem kriva 25-letna povojna osamitev poljskih etnologov, ki so se šele v 70. letih začeli spet pojavljati na mednarodnem znanstvenem prizorišču, jezikovne meje pa razpirajo z letnim vsepoljskim zbornikom *Ethnologia Polona*.

Ko teče beseda o etnologih na Jagelonski univerzi v Krakovu, ni mogoče zaobiti Bronisława Malinowskega in domneve o njegovem vplivu na domačo etnografijo in sociologijo. Vendar ni tako: Malinowski je v Krakovu študiral matematiko, fiziko, kemijo, filozofijo in psihologijo. Leta 1910 je nadaljeval študij psihologije v Leipzigu in pozneje študiral antropologijo v Londonu. Takrat sicer že oblikovala poljska etnografija na univerzi še ni imela svojega mesta (to se je zgodilo šele v 20. letih). V svojih krakovskih letih je Malinowski prebiral Frazerjevo *Zlato vejo* in njegovi prvi antropološki spisi v letih 1911–15 (dva v poljšči-

nij) so bili polemika s Frazerjem in drugimi zagovorniki totemizma kot oblike družbene organizacije. Malinowski se je torej že na začetku svoje znanstvene poti predal širšim problemom stroke, ki jo je pozneje imenoval »znanost o kulturi« in ki je imela prav malo ali nič skupnega s poljsko etnografijo in folkloristiko tistega časa. S preselitvijo v London, terenskim delom v Oceaniji, akademsko potjo v anglofonskem svetu so bile vezi s Poljsko pravzaprav povsem pretrgane. Obnovili so jih šele poljski študentje Malinowskega v Londonu, ki so njegovo znanstveno misel posredovali javnosti. Med njimi je potrebno omeniti zlasti Andrzeja Waligórskega, ki je Poljakom predstavil Malinowskega različico funkcionalizma (leta 1973 objavljeno delo *Antropologiczna koncepcja człowieka*). Študent Waligórskega Adam Paluch pa je pravzaprav prvi, ki je celoto in sistematično interpretiral delo Malinowskega (1976, *Konflikt, modernizacja i zmiana społeczna*). Krytyka teorii funkcjonalnej). Šele v 80. letih so na krakovskem oddelku začeli uresničevati načrt izdaje celotnega zbranega dela Bronisława Malinowskega (doslej so izšle 4 knjige; za strokovnost izdaje skrbi sodelavci oddelka za sociologijo in socialno antropologijo krakovske univerze, op. I. S.). Zdi se, da je bil funkcionalizem Malinowskega odmevnejši med poljskimi sociologi, zlasti teoriji »potreb« in »kulturnih sprememb«. Andrzej Waligórski, Joseph Obrebski in Kazimierz Dobrowolski so znanstveniki, ki so na Poljskem povezovali sociologijo in

etnografijo. Zlasti slednji si je kot ugleden etnolog in predstojnik oddelka za splošno etnologijo in sociologijo v Krakovu že v 50. letih prizadeval ponuditi celostni pogled na kulturo, ki bi spojil teorije obeh ved. Sicer pa korenine sodelovanja med sociologijo in etnografijo segajo vsaj že v čas izida slovitega dela Floriana Znanieckiego in Williama I. Thomasa »The Polish Peasant in Europe and America« (1918). Odmev Malinowskega na Poljskem je bil torej zelo pozen in omejen zlasti na njegovo teoretsko obdelavo funkcionalizma (za antropologe na Zahodu pa je bila mnogo pomembnejša njegova stoga in iztanjšana metoda terenskega dela).

Razvoj poljske etnografije po razdelitvi Poljske med Avstrijo, Prusijo in Rusijo (1795) je potekal vzporedno z utrjevanjem poljske narodne zavesti. Poljsko plemstvo, prej nosilec nacionalnega, ni moglo biti več sinonim za vse poljsko ljudstvo, prav tako je bila prizadeta privilegirana vloga poljščine. Metafora za poljsko nacionalno identiteto sta postala način življenja in folklor preprostih ljudi (lud), medija dokumentiranja narodne zgodovine in skupnega izvira. Etnografija je vzcvetela kot historična disciplina 19. stoletja in še danes s tega vidika, seveda posodobljena, potrjuje poljsko nacionalnost. V primerjavi z drugimi evropskimi deželami je imela veliko podporo in odmev v poljski javnosti.

Sprva je bila etnografija tesno povezana z zgodovinskim in literarnim vedom. Po prelomu 19. v 20. stoletje pa je vse

bolj raslo zanimanje za socialno in kulturno evolucijo, odmevna so bila dela Durkheima, Maussa, Marxa in Engelsa. Raznovrstnost interesov se je razločno pokazala že v letih med obema vojnama, zlasti pa v zadnjih štiridesetih letih (različni evolutivski pristopi, kulturna zgodovina, psihološke usmeritve, fenomenologija). Ne glede na različne teoretske poudarke se zdi, da historičnost ostaja podlaga za vse premisleke. V tem pogledu historična naravnost, ki privzema tudi sodobne netotske pristope proučevanja ljud-

ske kulture, še vedno prispeva tudi k utrjevanju narodne zavesti. Prav po tem, kakor meni R. G. Minnich, se razpozna kot posebna disciplina v širši poljski akademski skupnosti. Ta značilnost povezuje tudi danes različne »etnološke šole« na Poljskem, ki sicer poudarjajo in prakticirajo povezave z različnimi družboslovnimi in humanističnimi vedami in njihovimi sodobnimi metodologijami in teorijami. Prispevki v pričujočem zborniku bolj ali manj odsevajo omenjeno raznovrstnost in enotnost. Vsem je središčni kon-

cept ljudska kultura in/ali njene sociološke manifestacije, ki se jih lotujejo z različnih zornih kotov (Z. Biały se opira na marksistično teorijo družbenega razvoja pri analizi trgovanja, M. Maj navdihuje Maussova razprava o darovanju in družbeni razmerja in menjave v podeželski družbi, C. Robotycki semiotično pristopa k zasedbi ladjedelnice v Gdansk, razprava o sosedstvu A. Zambrzyckie - Kunachowicz priteguje načine obravnave iz ruralne in urbane sociologije).

Ingrid Slavec

.....

Wanda Paprocka

KULTURA I TRADYCJA LUDOWA

W POLSKIEJ MYSLI HUMANISTICZNEJ XIX i XX wieku.

Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: Zakład narodowy Im. Ossolinskich: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk (IHKM), 1986. — (Biblioteka Etnografii Polskiej; Nr. 39)

Institut za zgodovino materialne kulture pri Poljski akademiji znanosti že od konca 50. let izdaja zbirko del poljskih etnologov z naslovom Knjižnica poljske etnografije. Med zadnjimi je izšlo delo dr. Wande Paprocke o kulturi in ljudski tradiciji v poljski humanistični misli 19. in 20. stoletja oziroma o položaju in pomenu ljudske kulture v poljski nacionalni kulturi.

Avtorica namreč že v uvodu opozarja, da ima fenomen ljudske kulture v družbenem življenju posebno mesto, vredno proučitve in poučno ne samo za etnologe. Bolj ali manj živnega zanimanja, omemb in premišljanja je bila ljudska kultura deležna ne samo v ozko etnografskih oziroma etno-

loških krogih, marveč v nacionalni humanistiki nasploh. Mnenja in sodbe o ljudski kulturi v humanistični misli 19. in 20. stoletja izražajo odnos do kulturnih vrednot, ki so se oblikovale in negovale na podeželju, med kmetstvom. Pozornost poljskih etnologov je mogoče strniti v naslednje glavne probleme: 1. izvir ljudske kulture in njenih sestavnih delov, 2. študij ljudske kulture kot posebnega kulturnega sistema in 3. študij zgodovinskih sprememb in razvoja. V tem okviru je seveda postavljeno vprašanje implicitno vedno navzoče, vendar pogosto premalo poudarjeno in pojasnjeno.

Da bi osvetlila razumevanje ljudske kulture in tradicije v širših nacionalnih okvirih, je avtorica pustila ob robu et-

nološke razprave, ki so bolj ali manj poznane vsem etnologom, in se oprla na besedila drugih znanstvenih disciplin, na revijalne in časopisne objave in leposlovje. V teh besedilih je mogoče prepoznati živahno zanimanje za ljudsko kulturo kot sestavino v razvoju nacionalne kulture v specifičnih poljskih razmerah in tudi spreminjanje odnosa do ljudske kulture.

V dvesto letih je mogoče zaslediti dva nasprotujoča si toka razmišljanja. Prvi v ljudski kulturi vidi vir sodobne kulture naroda: ljudska kultura je v tem okviru izvirna sestavina etnične in nacionalne identitete. Drugi zanikajo pomen ljudske kulture oziroma njenega vsenacionalnega pomena, še navedeno: celo trgajo vse zveze z referencami na ljudski